

Türkiye’de Coğrafi İşaretlerin Tespiti ve Tescil Edilmesinin Önemi

Murat TANRIKULU*

Öz

İnsan ve mekân ilişkilerini çeşitli boyutlarıyla ele alan, sentez yapan, ilişkiler kuran coğrafya, kültür ile yakından ilgilidir. Mekânın farklılığı kültüre yansımakta, kültür hem mekânı ve toplumu etkilemekte hem de bunlardan etkilenmektedir. Farklı çevrelerde farklı kültürlerin ortaya çıkması ise kültürel zenginliği oluşturmaktadır. Kültürel zenginliği oluşturan maddi ve manevi öğeler küreselleşen dünyada yeni değerler kazanmıştır. Bu yeni durum maddi ve manevi kültürel değerlerin korunması için önlemler alınmasını gündeme getirmiştir. Bu önlemlerden biri milleti oluşturan fertlerin kültürü benimsemesi ve ona sahip çıkmasıdır. Diğeri de kültürel değerlerin bulunduğu yer adına tescil edilmesidir. Tüm dünyada kültürel değerlerin korunmasına yönelik çalışmalar, çıkarılan yasalar son yıllarda Türkiye’de de karşılığını bulmuş ve çok sayıda kültürel değer koruma altına alınmıştır. Belirtilen nedenlerle kültürel coğrafya araştırmalarında ve kültürel değerlerin korunmasında patentleştirme çalışmalarına dikkat çekmek, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Ayrıca coğrafi işaret tespitinde kültürel coğrafya ve coğrafyacidan yararlanma gerekliliğini göstermek araştırmanın amaçları arasındadır.

Anahtar kavramlar: Kültürel coğrafya, kültür, coğrafi işaret, patent, tescil.

Abstract

The aim of the study, the determination of the geographical point is to show the need to benefit from cultural geography and geographer. Kültürel geography, a sub-branch of human geography. Addressing the various dimensions of human and space relations, the synthesis, establishing relations of geography, culture, and are closely related. Reflected in the difference of space culture, space and society affect the culture and is influenced by both of them. The emergence of the cultural richness of different cultures in different environments are. Tangible and intangible elements that make up the richness of cultural values in a globalized world has gained new. This new situation for the protection of tangible and intangible cultural values has brought actions be taken. One of the individuals forming the nation to embrace the culture of these measures and the emergence with him. The other is registered in the name of the cultural value is the location. Cultural geography research efforts to secure patent protection of cultural values to draw attention, is the basic purpose of the study. Studies, especially for the protection of cultural values around the world, the laws enacted in recent years have found value in our country, and a number of cultural value are preserved.

Key words: Cultural Geography, culture, geography signs, patent.

Giriş

Bilim dallarının ortak özelliği farklı bakış açıları ve amaçlar doğrultusunda değişik araştırma yöntemlerini kullanarak elde ettikleri verileri kendi bilimsel disiplinleri içinde değerlendirmeleri ve sunmalarıdır. Coğrafya da insan-doğa etkileşimini kendine özgü yöntemlerle ve çeşitli alt dallarda inceleyen bu bilimlerden biridir. Doğanın yarattığı ancak insan tarafından özellikle son iki yüzyıldır hızla değiştirilen dünya üzerinde coğrafi çalışmalar yoğunlaşmaktadır (Tümertekin, Özgüç,1997). Yaşanılan mekânın fiziksel özelliklerini fiziki coğrafya, insanın mekânda oluşturduğu faaliyetleri, şekilleri ise beşerî coğrafya incelemektedir.

İnsan ile çevrenin karşılıklı olarak birbirini ne şekilde etkilediği coğrafyanın ve coğrafyacının temel çıkış noktasıdır (Erinç, 1973). Bu çıkış noktaları arasında kültür de yer almaktadır. Çünkü “İnsan ve mekân ilişkilerini çeşitli boyutlarda ele alan, sentez yapan, ilişkiler kuran coğrafya, birçok bilim dalına göre avantajlı bir konuma sahiptir (Özçağlar, 2003)” ve kültür ile yakından ilişkilidir.

* Dr., MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, murattanrikulu67@mynet.com

“Kültür insanın doğa karşısında doğayla birlikte yaşamını sürdürebilmesi için ürettiği her şeydir (Güvenç,1994, 48).

İnsanın mekânı kullanma ve düzenlemesinde ekonomik, toplumsal ve siyasal faaliyetlerin etkili olduğu bu nedenle beşerî coğrafyanın oldukça dinamik ve güncel bir çalışma konusu olduğu bilinmektedir. Önceki yüzyıllarda yerbilimi (fiziki coğrafya) ile gelişen coğrafya günümüzde kültür-çevre ya da insan-çevre konuları ile dikkat çekmektedir (Doğanay, 1993). Coğrafya, kültürel faaliyetleri beşerî coğrafya içinde bir alt dal olan Kültürel coğrafya ile inceler.

Kültür, bir ulusun kimliği, çimentosu, onu ulus yapan değerlerin bütünüdür. Dil, din, örf ve adetler (ataya, büyüğe saygı, kız isteme, oğlan evlendirme, vatan ve millet sevgisi, giyim-kuşam, takılar, baş bağlama vb.), gelenek ve görenekler (misafirperverlik, düğün, nişan, sünnet, asker uğurlama törenleri vb.), halk oyunları, yazılı ve sözlü edebi eserler (destan, masal, türkü, hoyrat, mani, ninni, atasözleri, deyimler vb.) yemekler, mimari, el sanatları (halı- kilim dokumacılığı, çinicilik, kakmacılık, demircilik vb.) yaşamımızı şekillendiren ve kültürümüzü oluşturan yüzlerce başlıktan birkaçıdır. Burada genellikle yazısız olanlar ve duygu boyutunda yaşayıp davranışa dönüştürdüklerimiz manevi, varlık boyutuna taşıdıklarımız ise maddi kültür öğelerini oluşturmaktadır. Kültür, binlerce yıl içerisinde oluşur, ulusla birlikte yaşar, ortak duygu, düşünce ve yaşamla şekillenerek anlam kazanır. Kuşaktan kuşağa aktarılır. Hiçbir zaman durağan değildir. Zaman içerisinde gelişerek bazen de değişerek devam eder. Ancak bu değişim, insan ömrüyle sınırlanamaz ve ölçülemez. Yüzlerce yıl içinde ve yavaş gerçekleşir.

“Kültür ile coğrafyayı birleştiren kültürel coğrafya, kültür grupları ve toplumun mekânsal işleyişi bakımından ortaya çıkan mekânsal çeşitlilikleri coğrafi bir yaklaşımla ortaya koymaktadır. Dil, din, ekonomi, yönetim ve diğer kültürel olguların bir yerden diğerine değişme ya da aynı kalma yollarının tasvir ve analizi kültürel coğrafyanın inceleme konusudur” (Arı, 2005, 320). Diğer bir ifadeyle kültürel coğrafya, dünya kültürlerinin coğrafi yaklaşımlarla incelenmesini ifade eder. Ülkelerin ve bölgelerin, alışkanlık ve geleneklerinin, yeme içme, giyim kuşam, müzik, mimari, din ve dil gibi özelliklerinin incelenmesini içine alır. Yeryüzüyle ilişkisi bağlamında, toplumsal yaşamın her yönü kültürel coğrafyanın ilgi alanı içine girebilir.

Kültürel coğrafya bakımından, kültürün mimarı olan ulusun yaşadığı coğrafi mekân çok önemlidir. Kültürün doğduğu yere o kültürün “kaynak alanı” yani “kültür ocağı” denir. Bu anlamda Orta Asya ve Anadolu, Türk kültürünün kültür ocaklarıdır. Bu büyük coğrafyada (ocakta), oluşturulan kültürel değerler şekil ve öz olarak aynı olsa da alan, yöre, bölge veya ülkeye özgü küçük farklılıklar arz edebilmekte, o mekânlar için coğrafi işaret olarak belirginleşebilmektedir. Coğrafi işaretlerin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Bu konuda kültürel coğrafyaya da önemli görevler düşmektedir. Günümüzde kültür ve onun ürünü olan coğrafi işaretler bir marka olarak da ortaya çıkabilmektedir. Burada coğrafi işaret nedir? Sorusu akla gelmektedir. Harita işaretlerinden farklı olarak coğrafi işaret; belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren ad veya işaretlere denir. Coğrafi işaretler “menşe adı (*designation of origin*)” ve “mahreç işareti (*geographical indication*)” olmak üzere ikiye ayrılır. Coğrafi işaret korumasına konu edilen ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinin tamamı sınırları belirlenmiş coğrafi alanda gerçekleşmek zorunda ise bu durumda bulunan coğrafi işaretlere “menşe adı” denir. Ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinden en az biri sınırları belirlenmiş coğrafi alanda gerçekleşmek zorunda ise bu durumdaki coğrafi işaretlere de “mahreç işareti” denir (Coğrafi İşaretler Başvuru Kılavuzu, 2009).

Öte yandan kültürel değerler, turizmi doğrudan etkilemekte ve turizm coğrafyasını araştırma alanına giren kültür turizmini oluşturmaktadır. Avrupa Turizm Enstitüsü (ETI), kültürel turizmin bölge için sağladığı ekonomik, toplumsal, kültürel yararları şöyle sıralamaktadır;

* “Bölgeye özgü doğal ve kültürel mirasın, geleneklerin kültürel turizm kaynağı olarak kullanılmasını sağlar, Kültürel turizme katılanlar yüksek satın alma gücü nedeniyle bölge için yüksek katma değer sağlar,

* Talep çeşitliliği yaratarak turizm kaynaklarının aşırı kullanımı önler,

* Yeni iş olanakları yaratır. Var olan talepleri geliştirerek geleneksel turizm faaliyetlerine ek katkılar sağlar(Fuchs, Gasser, ve Weiermair, 1998, 26).

* Kültür turizmi sayesinde; “Maddi-manevi kültürel değerler maddi değer kazanır. Kültürel turizmin kendisi bir propaganda ve reklâm aracıdır. Turistik ürün çeşitlendirilmesinde dünya markası yaratmada en etkili rolü kültürel kaynaklar oynar. Diğer bir ifadeyle, talep yaratma, talep çeşitlendirme, turistik ürün yaratma, ürün çeşitlendirmede kültürel turizm ayrıcalıklı bir yere sahiptir (Richards, 1996).

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı “günümüzde maddi ve manevi değerlerden oluşan kültür mirası üzerindeki çalışmalar ve koruma yönündeki antlaşmalar-sözleşmeler giderek önem kazanmaktadır. Kültür ve tabiat varlıklarından, tarihi, arkeolojik, kentsel ve doğal sitler, anıt, ören yeri, höyük, tümülüs, külliye, cami, kilise gibi maddesel kültür kalıntıları kültürel mirası oluşturan unsurlardır ve bu unsurlar yasalarda korunması gereken yerler olarak belirtilmektedir” (Doğaner, 2003, 2).

A. Kültürel değerlerin korunmasında tarihi seyir

Kültürel miras içinde yaralan tarihi mekân ve çeşitli sit alanlarının korunması başka bir çalışmanın konusu olduğundan burada değinilmeyecektir. Ancak icat ve buluşlar ile diğer kültürel değerlerin korunmasına yönelik çalışmaların çok eski tarihlere kadar uzandığı bilinmektedir. Koruma uygulamalarının en başında “patent” ve “tescil” gelmektedir. İngilizce bir sözcük olan patent, imalat imtiyazı ya da ihtira beratı olarak da ifade edilir. Denizcilik, kuyumculuk ve metalürji gibi çeşitli alanlarda ve farklı anlamlarda kullanılan patent, ticaret hukuku açısından daha önce benzeri olmayıp bulunan, yaratılan, türetilen ya da icat edilen bir şeye verilen berattır. Başka bir ifadeyle sanayi alanında bir icat yapan (keşifte bulunan) kimsenin, belirli bir süre bu icattan yalnız kendisinin yararlanmasını, ya da başkalarının bundan yararlanmasının kendi iznine bağlı olmasını sağlayan resmi hukuksal belgedir (Ana Britannica, 1989, 455). Tescil ise köken olarak Arapçadır ve herhangi bir şeyi resmi olarak kaydetme, kütüğe geçirme anlamındadır (Türkçe Sözlük, 1998, 2203). Tescil, dilimize yine aynı kökten gelen “müseccel” ve “müseccel marka” kelimeleriyle de yerleşmiştir.

İlk patent uygulamasının 15. yüzyılda İtalya’da ortaya çıktığı görülmektedir. İtalya’da başlayan bu gelişme, yaklaşık 200 yıl içinde diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Resmi patent tescili ise 1790’da Amerika’da, 1791’de Fransa’da başlamıştır. Sonraki yıllarda birçok ülkede patent kanunları çıkarılmıştır. AB’nin kurulmasından sonra da hem geçmiş anlaşmalara atıflar yapılarak hem de yeni düzenlemelerle süreç devam ettirilmiştir. AB’ye üye devletler, buluşların korunması konusunda Avrupa Devletleri arasındaki işbirliğini güçlendirmek için; bu tür korumanın, üye ülkelerde patentlerin tescilinin tek bir prosedürle sağlanması ve verilen patentler için standart kuralların oluşturulması amacıyla; Avrupa Patent Organizasyonu’nu kurmuştur. 20 Mart 1983 tarihinde Paris’te imzalanan ve en son 14 Temmuz 1967’de düzeltilen Sınai Mülkiyetin Korunmasına ilişkin Paris Sözleşmesinin 19 uncu maddesinin amacı dâhilindeki özel bir anlaşmayı ve 19 Haziran 1970 tarihli Patent İşbirliği Anlaşması’nın 45 inci maddesinin 1. paragrafı uyarınca bir bölgesel patent anlaşması oluşturmak için; aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır: Bu hükümlerden ilki (Madde 1) Patentlerin Verilmesine İlişkin Avrupa Hukuku “Tüm üye ülkeler(AB) için ortak olan bu hukuk sistemi, buluşlara patent verilmesi amacıyla oluşturulmuştur”. biçimindedir (URL-1, 2011).

Türkler, sınai haklar alanında dünyada ilk düzenleme yapan uluslardandır. Sınai mülkiyete ilişkin düzenlemelerin başlangıcı Anadolu Selçukluları döneminde (13. yüzyıl) "ahilik müessesesi" içinde yer almaktadır. Ahilik sistemi Batıdaki lonca sisteminden farklı olarak buluşa dayanmakta, böylece yenilikçilik teşvik edilmekteydi. Ahilik sistemine göre esnaf birliği kurmak için yeni bir ürün geliştirmek ya da teknolojide bir yenilik ortaya koymak gerekmekteydi. Geliştirilen yenilik için günümüzde patentlerde olduğu gibi bir tekel hakkı verilmekteydi. Yeni tekniği geliştiren ve uygulayan esnaf birliğinin başına "Pir" denilmekteydi. "Pir'e" verilen fikri hak, sadece sınırlı bir bölgede geçerliydi ve yeni ustalar yetiştirmesi şartıyla verilirdi. Farklı bir bölgede o ürünü veya tekniği kullanmak ise mümkündü (URL-1, 2011).

Osmanlı Devleti de, sınai haklar alanında düzenlemeler yapmaya önem vermiştir. Sınai mülkiyet alanında Avrupa ile benzer hukuki düzenlemeler 1871 tarihli "Eşya-i Ticariyeye Mahsus Alamet-i Farikalara Dair Nizamname" ve 1879 tarihli "İhtira Beratı Kanunu" ile yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da sınai mülkiyet haklarının korunmasına önem verilmiş ve sınai mülkiyetin korunması için uluslar arası bir birlik oluşturulması hakkındaki Paris Sözleşmesi'ne 1925'de katılım sağlanmıştır. 1965 yılında 551 sayılı Marka Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve 1976 yılında "Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) Kuruluş Anlaşması"na katılım, ülkemizde sınai mülkiyetin korunması anlamında atılan önemli adımlar içerisinde yer almıştır. Ayrıca Türkiye çeşitli tarihlerde Patent İşbirliği Antlaşması (PCT), Patentlerin Uluslararası Sınıflandırılmasına İlişkin Strasburg Anlaşması (IPC), Markaların Uluslararası Tesciline İlişkin Madrid Anlaşması, Markaların Figuratif Elemanlarının Sınıflandırılmasına İlişkin Viyana Anlaşması, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması (DTÖ), DTÖ Kuruluş Anlaşması'nın Eki Olan Trips Anlaşması (İlaç Patentleri Konusunda) gibi çok sayıda uluslararası anlaşmayı imzalayarak Sınai Mülkiyet Haklarının korunmasına taraf olmuştur (URL-1, 2011).

Ülkemizde 24 Haziran 1994 tarihinde, 544 sayılı KHK ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı, idari ve mali özerkliğe sahip Türk Patent Enstitüsü'nün (TPE) kurulması, sınai mülkiyet hakları alanında bir dönüm noktası olmuştur. 544 sayılı KHK'nin günümüz koşullarına uygun hale getirilmesi ve kanunlaştırılması amacıyla 19 Kasım 2003 tarihinde 5000 Sayılı "Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri" hakkındaki kanun yürürlüğe girmiştir. TPE, bu tarihten itibaren 1995 tarih ve 555 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında coğrafi işaret ve marka tesciline başlamıştır.

B. Türk Patent Enstitüsü(Tpe)'Nce Yürütülen Tescil İşlemleri

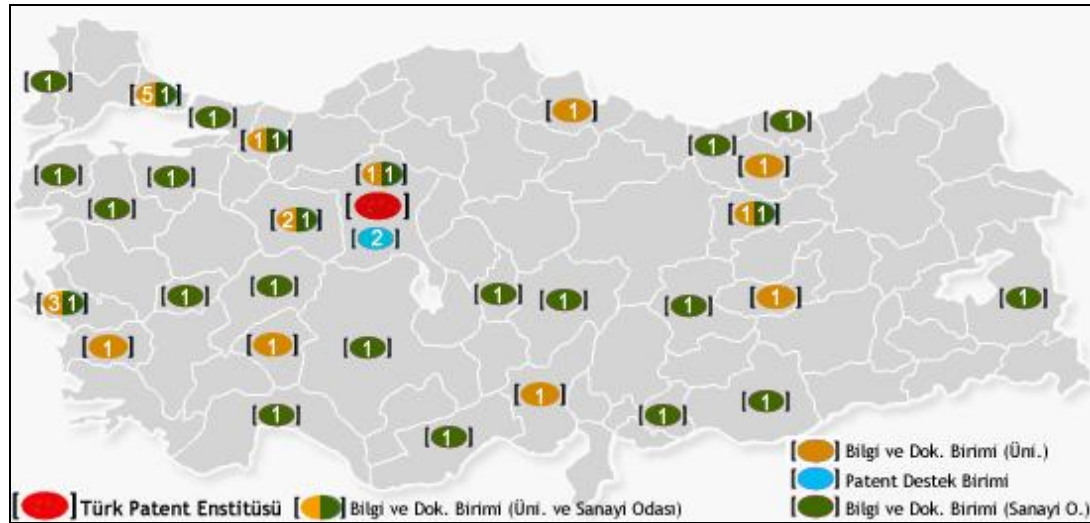
Türkiye'de coğrafi işaretler, 1995 tarih ve 555 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında Türk Patent Enstitüsü (TPE) tarafından tescil edilerek korunur (5.11.1995 tarihli ve 22454 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname).

TPE'ye coğrafi işaret tescil başvurusuna bulunulmadan önce sürdürülebilir kalitenin sağlanması için coğrafi işaretlerin kullanımının etkin biçimde denetlenmesi yapılmalıdır. Bu nedenle tamamen tarafsız ve objektif özelliklere sahip olacak şekilde denetim mekanizmasının oluşturulması ve coğrafi işaret denetiminin başvuru sahibi dışında bağımsız kuruluşlarca denetlenmesi öngörülmektedir. Bu bağlamda, coğrafi işaret tescil başvurusunda bulunulan ürünün üretimi, işlenmesi veya ilgili diğer işlemleri (Ürünün yetiştiği bölgenin iklim koşulları (sıcaklık, yağış, nem, hakim rüzgar vb.), ürünün yetiştiği toprağın yapısı, toprağın genel eğimi, ürünün yetiştiği yerin güneşe göre yönü, ürünün yetiştiği coğrafi yöreler, ürünün yetiştiği ağacın/bitkinin özellikleri (tanımı, yetiştirilmesi, bakımı, ömrü), ürünün tanımı, fiziksel ve kimyasal özellikleri ve tanıma uygun varsa çeşitleri, denetim kuralları, kriterleri, denetimi yapacak kişiler ve kurumlar/kuruluşlar.) hakkında yeterliğe sahip, yasal kuruluş biçimine bakılmaksızın dernekler, birlikler veya benzeri örgütlerden oluşan yeterli personel, ekipman ve diğer olanaklara sahip tarafsız bir denetim sisteminden geçirilmelidir. Ardından

müracaatı yapan özel ya da tüzel kişilerce, elde edilen bilgilerle Coğrafi İşaret Başvuru Formu doldurulmalıdır. Bu formda;

- Ürünün tanımı ve ayırt edici özellikleri,
- Ürünün üretim tekniği,
- Ürünün menşe adı ya da mahreç işareti tanımının hangisine uyduğunu gösterir bilgi ve belgeler,
- Üretim alanının sınırlarını açıkça tanımlayan bilgi, belge ve gerekiyorsa harita,
- Coğrafi işaretin kullanım biçimi,
- Denetim biçimini ayrıntılı olarak açıklayan bilgiler yer almalıdır.
- Coğrafi işaret tanımına uymayan adlar ve işaretler; ürünlerin adları; bitki türleri, hayvan soyları veya benzeri adlar; kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı işaretler coğrafi işaret olarak tescil edilemez.
- Ürünün üreticisi olan gerçek veya tüzel kişiler, tüketici dernekleri ile konu ve coğrafi yöre ile ilgili kamu kuruluşları coğrafi işaret başvurusunda bulunma hakkına sahiptirler.

Enstitü, kendisine yapılan coğrafi işaret başvurularını inceler. Bilgi ve belgelerinde eksik bulunan başvurulara, eksikliklerini gidermesi için 3 ay süre tanır. Süresi içinde eksiklikler giderilmezse başvuru reddedilir. 555 sayılı KHK koşullarını taşıyan coğrafi işaret başvurularından menşe adları Resmi Gazete ile yerel gazetede, mahreç işaretleri ise Resmi Gazete ve yerel gazetenin yanı sıra yurt çapında dağıtımı olan en yüksek tirajlı günlük gazetelerden birinde bilgi ilanı biçiminde yayımlanır ve ilgili ürünün tescili resmîyet kazanır (URL-1, 2011). TPE Ankara’da bulunan genel müdürlüğü dışında ülke geneline dağılmış bilgi ve doküman birimleriyle hizmet vermektedir (Harita 1).

Harita 1: TPE Bilgi ve Doküman Birimleri (URL-1, 2011).

TPE’ce şu ana kadar 147 coğrafi işareti tescil altına almıştır ve 133 coğrafi işaret ise inceleme aşamasındadır (URL-1, 2011). Ancak ülkemizde coğrafi işaret sayılabilecek binlerce ürünün olabileceği göz önüne alındığında tescil ve müracaat sayısının çok az olduğu görülmektedir. Tescil edilen ürünler; Hereke halısı, Pazırık el halısı, Salihli kirazı, Antakya künefesi, geleneksel Türk gül likörü, Çarşabaşı Keşeni, Tarsus yayla bandırması, Finike portakalı, Kırkağaç kavunu, Elâzığ öküzgözü üzümü, Şanlıurfa Çiğ köftesi, Yuntdağı el halısı, Develi cıvıklısı, Diyarbakır karpuzu, Karnavas dut pekmezi, Kayseri mantısı, Afyon kaymağı, Afyon mermeri, Erzurum civil peyniri, Burdur ceviz ezmesi, Zile pekmezi, Bafra pidesi, Sümer Kars el halısı, Mardin sembüsek, Mardin ikbebet, Mardin kibe, Mardin kaburga dolması, Mardin imlebes (badem şekeri), Bartın işi tel kırma, Boyabat çemberi, Oltu çağ kebabı, Edirne tava ciğeri, Terme pidesi, Kula el halısı, İskilip dolması, İskilip turşusu, Akçaabat köftesi, Hellim, Denizli leblebisi, Taşköprü sarımsağı, Rakı, İznik çinisi, Yamula patlıcanı, Kale biberi, Bergama el halısı, Sivas köftesi, İspir kuru fasulyesi, Konya etli düğün plavı, Karamürsel sepeti, Safranbolu safranı, Bergama kozak çam fıstığı, Geleneksel Türk vişne likörü,

Geleneksel Türk çilek likörü, Geleneksel Türk ahududu likörü, Milas el halısı, İskoç viskisi, Döşeme el halısı, Yağcıbedir el halısı, Yahyalı el halısı, Çanakkale el halısı, Gördes el halısı, İnce Isparta el halısı, Jürkan kilimi, Eşme Yörük kilimi, Süper ince kilim, Türk rakısı, Eskişehir lüle taşı, Antep fıstığı, Bozdağ kestane şekeri, Bayat Türkmen kilimi, Hereke yün el halısı, Erzincan tulum peyniri, Giresun tombul fındığı, Malatya kayısı, Şanlıurfa biberi, İzmit pişmaniyesi, Kayseri sucuğu, Kayseri pastırması, Çimin üzümü, Erzincan bakır imalat ve el işlemeciliği sanatı, Gemlik atı, Simav el halısı, Kars Türk çoban köpeği, Türk tazısı, Çorum leblebisi. Maraş biberi, Mersin cezeryesi, Ödemiş patatesi, Kangal balık kaplıcası, Kangal koyunu, Damal bebeği, Mustafa Kemal Paşa tatlısı, Bünyan el halısı, Mustafa Kemal Paşa peynir tatlısı, Kemal Paşa tatlısı, Akbaş Türk çoban köpeği, Osmaniye yer fıstığı, Anamur muz, Siirt battaniyesi, Siirt perde pilavı, Pervari balı, Sivas el halısı, Tavşanlı leblebisi, Ege sultan üzümü, Gümüşhane kömesi, Gümüşhane dut pestili, Soğanlı bebeği, Adana kebabı, Çelikhane tütünü, Ege pamuğu, Siirt büryan kebabı, Tarsus beyazı üzüm topacık, Taşpınar el halısı, Görece nazar boncuğu, Devrek bastonu, Afyon pastırması, Afyon sucuğu, Gemlik zeytini, Kütahya çinisi, İnegöl köfte, Güney Ege zeytinyağı, Kars el halısı, Ege inciri, İsabey çekirdeksizi, Maraş dondurması, Isparta gülü, Tarsus şalgamı, Siirt fıstığı, Ezine peyniri, Edremit körfez bölgesi zeytinyağı, Ayvalık zeytinyağı, Kalecik karası, Türkmen el halısı, Aydın inciri, Çay ilçesi vişnesi, Mut kayısı, Edirne beyaz peyniri, Trabzon telkariye ve hasırı, Antep baklavası, Arapkir köhnü üzümü, Salihli odun köftesi, Rize bezi, Çubuk turşusudur (URL-1, 2011). Müracaatı yapılan ürünlere ise henüz tescilleri tamamlanmadığı için burada yer verilmemiştir.

C. Coğrafi İşaret Tesciliyle Amaçlanalar Ve Kazanılan Haklar

Coğrafi işaret tescilinin temel amacı; leblebi için Çorum ibaresinin, halı için Isparta ibaresinin, kaymak için Afyon ibaresinin belirli bir kalitenin işareti olarak ortaya çıkması ve bunun sürdürülebilirliği gibi, coğrafi kaynak gösteren ürünlerin adlarının koruma altına alınmasını sağlamaktır. Tescilin diğer amaçları arasında ise; coğrafi işaret konusu, yörede üretim yapan üreticilerin, tescilin sağladığı korumadan öncelikli olarak yararlanmalarının sağlanması; coğrafi işarete konu ürünün kalitesinin korunması ve bu vasıta ile tüketici tercihleri için “garanti sunan” bir yol gösterici olması yer almaktadır.

Coğrafi işaret başvurusu yapma hakkına sahip kişiler ile tescil edilmiş coğrafi işareti kullanma hakkına sahip kişiler, üçüncü kişiler tarafından aşağıda sayılanların yapılmasını önleme hakkına sahiptirler.

* Tescilli adın ününden herhangi bir biçimde yarar sağlayacak kullanımlar veya tescil kapsamındaki ürünleri andıran ya da çağrıştıran ürünlerle ilgili olarak tescilli adın dolaylı veya dolaysız olarak ticari amaçlı kullanımı,

* Sözcük olarak gerçek coğrafi yeri ifade etmekle birlikte halkta haksız biçimde ürünün başka yer kaynaklı olduğu izlenimini bırakan kullanımı veya korunan adın tercümesinin kullanımı veya “stilinde”, “tarzında”, “tipinde”, “türünde”, “yöntemiyle”, “orada üretildiği biçimde” veya benzeri diğer açıklama veya terimlerle birlikte kullanımı,

* Ürünün iç veya dış ambalajında, tanıtım ve reklamında veya ürünle ilgili herhangi bir yazılı belgede doğal veya esas nitelik ve özellikleri ile menşei konusunda yanlış veya yanıltıcı herhangi bir açıklama veya belirtiyeye yer verilmesi,

* Ürünün menşei konusunda halkı yanıltabilecek biçimde ambalajlanması veya yanlış yaratabilecek diğer herhangi bir biçimde sunulmasıdır.

Bu tür olumsuz fiillere iştirak veya yardım eden veya teşvik eden nitelikteki kullanımlar coğrafi işaret hakkına tecavüz sayılan fiiller arasında yer almaktadır. Böyle durumlarda sınai mülkiyet hakları

alanında görev yapan İhtisas Mahkemeleri devreye girmektedir. Cezalar ise eylemin kapsamına göre iki ila dört yıl arasında hapis; 15 bin 570 ile 51 bin TL arasında para; bir yıldan az olmamak kaydıyla iş yerinin kapatılması ve ticaretten men edilmesini içermektedir. Ayrıca gerek iç gerekse uluslararası hukuk yoluyla tescilli ürünün başka ülkeler tarafından istismarı da hukuksal yolla önlenmektedir (www.turkpatent.gov.tr).

Ç. Coğrafi İşaret Tescilinin Önemi

Kültürel değerlerin ulusların adeta kimliklerini oluşturduğuna yukarıda değinilmişti. Yakın geçmişte ülkemizi ziyaret eden turistlere sorulduğunda alınan cevaplar çoğunlukla şöyleydi; "İstanbul güzel, rakı güzel, şiş kebab güzel." Burada rakı olumsuz bir örnek olmakla birlikte coğrafi bir işaret olarak tescil edilmiş kültürel değerler arasındadır. Bunun gibi Türk kahvesi ve lokumunun ülke tanıtımına katkısı küçümsenemeyecek boyutlardadır. Bu ve benzeri kültürel değerlerimiz tescil edilmezse başka ülkeler tarafından istismar edilmeleri hatta çalınmaları söz konusudur. Yakın zamanda Nasreddin Hoca, Hacivat ve Karagöz ile lokum ve baklavanın komşu ülkeler tarafından sahiplenilmeye çalışılmasıyla ulus olarak yaşanan kızgınlık ve üzüntü tazeliğini korumaktadır. Bu girişimler günümüzde de devam etmektedir. İçinde bulunduğumuz dönemde ortaya çıkan iki örnek konunun öneminin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bunlardan ilki Gazeteci Yavuz Semerci'nin ABD gezisinde karşılaştığı ve 25.8.2011 tarihinde Haber Türk'te köşesine taşıdığı "Yunanistan'a kaptırdığımız ürün" başlıklı yazısıdır ve aşağıdaki gibidir.

"Yunanlıların ekonomik kriz nedeniyle adalarını satmasını bekleyenlere üzücü bir haberim var. Onlar adalarını satarlar mı bilmem ama bize ait olmasıyla övündüğümüz bir ürün artık onların adıyla anılıyor Amerika'da. Ürünün tanıtımı şöyle yapıyor: "Kadınlar açısından vazgeçilmez besin kaynağı. Kalsiyum içerir. A ve D vitaminiyle vitamin kaynağıdır. Sindirimi güçlendirir. Çocuklara mutlaka yedirilmeli." Ürünün jenerik adı ne: Yunan Yoğurdu. Diğer adıyla Greek Yogurt. Markette "yoğurt" aradığımızda karşınızdaki "yoğurt" kutusunun üzerinde kocaman Greek yazıyor. Çok sinir bozucu bir durum. Dünyada konuşulan tüm dillere geçmiş tek Türk kelimesini Yunanlılara kaptırdığımızı üzülmektedir. Televizyon reklamlarında bile firmalar jenerik olarak Greek Yogurt ismini kullanıyor. Günümüz dünyasında övünmek yetmiyor. En nihayetinde sahipsiz kalan her şeye sahiplenilen birileri çıkıyor (URL-3, 2011).

Konuyla ilgili ünlü arama motoruna bu adla girildiğinde 2.280.000, görsellerle zenginleştirilmiş 5.650.000 sonuçla karşılaşmaktadır Aşağıda bu fotoğraflardan ikisi yer almaktadır (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1:Çoban Grek Yoğurdu ve Grek Tanrıların Geleneksel Grek Yoğurdu

İkinci örnek de aynı ülke tarafından Türk kültürüne ait bir başka coğrafi işaretin benzer bir uygulamayla gasp edilmesidir. Bu konudaki 3.9.2011 tarihli Hürriyet gazetesindeki haber ve fotoğraf aşağıdadır (Fotoğraf 2).

“Yunanlılar, şimdi de Türk izci köpeği zağarı sahiplendi. Yunanistan’ın, çok özel bir ırk olan zağar köpeğini ‘Uluslararası Hayvan Irkları Federasyonu’na (FCI) ‘Ellenikos Ichnilatis’ adıyla kabul ettirmesi tepkilere neden oldu.

Zağar köpekleriyle ilgili iki kitap yazan köpek uzmanı ve araştırmacı Doğan Kartay, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın harekete geçmesi gerektiğini söyledi.

Daha önce kangal köpekleriyle ilgili kitaplar yazan Doğan Kartay, Oğuz Boyları’nın Orta Asya’dan getirdiği izci köpeği zağarların tüm Balkanlara yayıldığını söyledi. Kartay, Osmanlı’nın çok özel bir ırk olan zağar köpeklerini egemen olduğu tüm Balkanlara taşıdığını, Bulgaristan, Romanya Sırbistan, Arnavutluk, Makedonya, Kosova ve Bosna Hersek’te bu köpek ırkının Osmanlı mirası olarak bilindiğini vurguladı. Ancak, 400 yıl boyunca Osmanlı sınırları içinde kalan Yunanlıların bu gerçeği görmek istemediğini belirten Doğan Kartay, "Komşumuz Yunanistan’da yozlaşarak günümüze ulaşabilen pek az sayıda zağar var. Yunanistan, Trakya bölgemizden yasadışı yollarla kaçırdıkları damızlık zağarları kullanmak suretiyle kendi zağar ırklarını ıslah ederek bu ırkın Osmanlı mirası olduğunu görmezden ve bilmezden geliyor. Gen kaynağını da sahiplenerek bu muhteşem, çok özel ırkı, Uluslararası FCI federasyonuna ‘Ellenikos Ichnilatis’ tanımıyla kabul ettirmeyi başardılar" dedi.

Kartay, Yunanistan’ın kendi zağar ırkını ıslah için yasadışı olmasına rağmen bizim zağarlarımızı kaçırmasının da kabul edilebileceğini ancak gen kaynağını sahiplenmesine izin verilemeyeceğini belirtti. Doğan Kartay, "Gen kaynağı bizim olan, bu çok özel ve değerli, günümüze safkan olarak ulaşabilmiş birkaç ırktan biri olan zağarları Yunanistan’ın sahiplenmesini hiçbir şekilde kabul edemeyiz. Bu dayanaksız iddiayı, uluslararası arenada herkes ile tartışmaya hazırım. Bu konuda Kültür ve Turizm Bakanlığı uluslararası platformlarda ve uluslararası mahkemelerde hakkımızı aramalıdır" diye konuştu (URL-2, 2011).

Fotoğraf 2: Zağar köpeği ve Yunanca adlandırması

Sonuç ve Öneriler

Sonuçta buraya kadar anlatılanlar coğrafya ve kültür arasındaki ilişkinin ne denli önemli ve güçlü olduğunu göstermektedir. Coğrafya kültüre kaynak oluşturduğu kadar, kültürün alansal etkilerini yönlendirmede, mekânı şekillendirmektedir. Coğrafya ve kültür birbirlerinden etkilenen ve diğer bilim dallarını da etkileyen bir güce sahiptir. Herhangi bir doğal çevrede kültür ve sanat ürünlerinin ortaya çıkarılması, değerlendirilmesi, korunması, coğrafya ile kültür arasındaki ilişkinin boyutu, ancak kültürel coğrafya yaklaşımları ile açıklanabilir. Bir yöreyi diğerlerinden farklı yapan coğrafi işaretlerin hem belirlenmesi hem tanımlanması hem de korunmasının sağlanmasında, hangilerinden ne şekilde yararlanılacağı ve hangi amaçla kullanabileceğinin saptanmasında kültürel coğrafyaya önemli görevler düşmektedir. Makro ve mikro ölçekteki kültürel planlamalarda coğrafya, onun bir dalı olan kültürel coğrafya ve coğrafyacının dikkate alınmadığı bölgelerde coğrafi işaretlerin tümüyle göz ardı edildiği, coğrafi işaretlerin başka kültürlerce istismar edilmeye çalışıldığı, bu şekilde kültürün erozyona uğratıldığı, istenen sonucun alınmadığı görülmüştür. Öte yandan uluslararası rekabet üstünlüklerinin analizinde coğrafi verilere gereksinim vardır. Bu anlamda kültürel kaynak envanteri oluşturma, bunların yönetimi ve değerlendirilmesinde coğrafyaya ve coğrafyacılar ihtiyacı duyulduğu da bir gerçektir.

Yöresel değerleri ekonomiye kazandıran ve daha da önemlisi bunları yaşatarak gelecek nesillere aktarmayı sağlayan coğrafi işaretler önemli bir sınaî mülkiyet hakkıdır. Ancak 150'ye yakın coğrafi işaretin tescil edilmesi ve bir o kadarının da değerlendirme aşamasında olmasına rağmen, tescil sayılarının Türkiye'deki mevcut potansiyeli yansıttığı söylenemez. Bunun başlıca nedenleri; coğrafi işaretin ön araştırma ve tespitini yapan özel tescil firmalarında ve TPE' de uzman, uzman yardımcısı, vb. çalışma seviyelerinde coğrafyacılardan hiç yararlanılmaması, tescilin önemini anlatılamaması ve yeterli tanıtımın yapılmaması ile Türkiye'de uygulanan tescil prosedürünün nispeten zahmetli ve maliyetinin yüksek oluşudur.

Ülkemizde kültürel değerlerimizin korunması için coğrafi işaret tescilinin önemsenmesi ve başarıya ulaşmasında aşağıdaki önerilerin göz önüne alınması faydalı olacaktır.

Coğrafi işaret tescilinin önemini anlatılması ve yeterli tanıtım için TPE'ce reklam kampanyaları düzenlenmeli, tanıtım filmleri çekilmeli, kamuya yönelik bilgilendirme toplantıları düzenlenmelidir.

Türkiye'de uygulanan coğrafi işaret tescil prosedürü ve başvurusu kolaylaştırılmalı, maliyet düşürülmelidir.

Bir yöreyi diğerlerinden farklı yapan coğrafi işaretlerin hem belirlenmesi hem tanımlanması hem de korunmasının sağlanmasında, hangilerinden ne şekilde yararlanılacağı ve hangi amaçla kullanabileceğinin saptanmasında coğrafya ve coğrafyacılardan yararlanılmalıdır. Bunu sağlayabilmek için TPE ve özel tescil birimlerinde uzman statüsünde coğrafyacılar çalıştırılmalıdır.

Üniversitelerin coğrafya, coğrafya eğitimi bölümleri ile buralardan mezun olan öğretmenler (değişik birimlerde çalışan coğrafyacılar) birer gönüllü coğrafi işaret avcısı olarak çalışmalı, tespit ettikleri coğrafi işaretler konusunda girişimlerde bulunmalı ve yetkilileri bilgilendirmelidir.

İl ve ilçelerde (valilik ve kaymakamlıklar) coğrafi işaret belirleme komisyonları kurulmalı, bu komisyonlar belirledikleri işaretlerin başvurularını kurumsal olarak yapmalıdır.

Son olarak ülkemizde tescili yapılan coğrafi işaretlerin uluslar arası düzeyde korunmasının sağlanması, AB ve diğer birliklerce de tescilinin yapılması için gerekli olan girişimler (kurumsal ya da bireysel) hızlandırılmalı ve kolaylaştırılmalıdır.

Kaynakça

Arı, Y., 2005. 'Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı', *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13 (1), 311-340.

Ana Britannica Ansiklopedisi, 1992, Gelişim Yayınları, İstanbul

Doğanay, H., 1993. Coğrafyada Metodoloji, Milli Eğitim Bak. Yay. Öğretmen Kitapları Dizisi, 187, İstanbul.

Doğaner, S., 2003. 'Miras turizminin coğrafi kaynakları ve korunması', *Coğrafi Çevre Koruma Turizm Sempozyumu (16-18 Nisan 2003) Bildiri kitabı*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay., 1-8, İzmir.

Erinç, S., 1973. 'Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Coğrafya, Elli Yılda Coğrafya', *Kültür Müsteşarlığı, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yay.*, 11-62, Ankara.

Fuchs, M., Gasser, R., Weiermair, K., 1998. 'Cultural tourism as a segment of growth: The role and importance of events and event management', *IV. Turkish-Austrian Management Seminar*, İstanbul.

Güvenç, B., 1994. İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Özçağlar, A., 2003. Coğrafyaya Giriş-Sistemik, Kavramlar Yöntemler, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.

Richards, G., 1996, Cultural Tourism in Europe, First printed U.K, Cab International.

Şahin, S.-Karabağ, S., 2006, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Gazi Kitabevi, Ankara.

Tümertekin, E., Özgüç, N., 1997. Beşeri Coğrafyada İnsan Kültür Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Türk Patent Enstitüsü, 2009. Coğrafi İşaretler Başvuru Kılavuzu, Ankara.

Türkçe Sözlük, 1998. Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara.

URL-1, www.turkpatent.gov.tr. 04.09.2011

URL-2, www.hurriyet.com. 04.09.2011

URL-3, www.haberturk.com. 04.09.2011

Summary

The aim of the study, the determination of the geographical point is to show the need to benefit from cultural geography and geographer. Kültürel geography, a sub-branch of human geography. Addressing the various dimensions of human and space relations, the synthesis, establishing relations of geography, culture, and are closely related. Reflected in the difference of space culture, space and society affect the culture and is influenced by both of them. The emergence of the cultural richness of different cultures in different environments are. Tangible and intangible elements that make up the richness of cultural values in a globalized world has gained new. This new situation for the protection of tangible and intangible cultural values has brought actions be taken. One of the individuals forming the nation to embrace the culture of these measures and the emergence with him. The other is registered in the name of the cultural value is the location.

Cultural geography research efforts to secure patent protection of cultural values to draw attention, is the basic purpose of the study. Studies, especially for the protection of cultural values around the world, the laws enacted in recent years have found value in our country, and a number of cultural value are preserved.

Central Asia and Anatolia, the Turkish culture, the culture quarries. This is a large geographical area (stove), and self-created cultural values of the same shape even though the local, regional or country-specific small differences, are able to supply, as he pointed to geographic locations belirginleşebilmektedir. Protection of geographical indications, and future generations should be kept alive. In this regard the important responsibility in the cultural geography. Today, the cultural and geographical indications that its product may occur as a brand. Culture, identity of a nation, cement, making it the nation a set of values. Language, religion, customs and traditions (ancestors, to large respect, the girl ask the boy marriage, love of country, clothing, jewelry, head covering, etc..), Customs and traditions (hospitality, weddings, engagements, christenings, soldiers send-off ceremonies, etc..), folk dances, written and oral literary works (legend, fairy tales, folk songs, vulgar, mania, lullabies, proverbs, idioms and so on.) food, architecture, handicrafts (carpet-rug-weaving, pottery-making, marquetry, blacksmiths, etc. .) that shape our lives and our culture that make up the title a few of hundreds. Usually live here, no captions, size, behavior and emotion dönüştürdüklerimiz spiritual ones, carry in asset size are the elements of material culture.

Today, the cultural and geographical indications that its product may occur as a brand. What is the geographical point here? The question comes to mind. Unlike signs point to the geographical map; significant nature, where the origin of the reputation or other characteristics of a region, area, region or country, or a product identified with signs showing the name is called. Geographical indications "designation of origin (designation of origin)" and "geographical indication (geographical indication)" is divided into two. The product is subject to the protection of a geographical sign, production, processing and other operations to take place in the entire geographic area designated boundaries of geographical indications in this case the "origin" is called. Manufacture of the product, processing and other operations, must be accomplished at least one of the boundaries of the geographic area designated geographical indications in this case the "geographical indication" is called

Studies on the cultural heritage of today's material and spiritual values and protection agreements-agreements that are of increasing importance. Cultural and natural assets, historical, archaeological, urban and natural sites, monuments, historical sites, mounds, tumuli, complex of buildings, mosques and churches, the remains of material culture, and these elements are elements that make up the cultural heritage protection of the law is stated as the place to be.

In our country, on June 24, 1994, 544 of Decree of the Ministry of Industry and Trade, administrative and financial autonomy for the Turkish Patent Institute (TPI) was founded, was a turning point in the field of industrial property rights. Brought into line with today's conditions, the enactment of Decree Law No. 544 and No. 5000 on November 19, 2003 to the Establishment and Duties of the "on"the Turkish Patent Institute has entered into force. TPI, 1995, and since then the scope of the Decree No. 555 has started the registration of geographical indication and trademark.

Turkey, geographical indications, under Decree Law No. 555, 1995, and the Turkish Patent Institute (TPE) by a registered and protected (published in Official Gazette No. 22454 dated 11.05.1995 No. 555 Decree Law on the Protection of Geographical Indications).

649

The institute, he examines the geographical indication applications. Information and applications with incomplete documents, and allows for 3 months to correct deficiencies. Deficiencies in the application is rejected is not resolved within the time period. With the terms of Decree No. 555 in the Official Gazette the names of geographical indication of origin of applicants in the local newspaper, as well as geographical markers in the Official Gazette and local newspaper with nationwide distribution of information in one of the highest-circulation daily newspapers published in the form of declaration and registration of the product becomes a formality.

The main objective of the registration of a geographical sign; chickpea Corum to the phrase, the phrase carpet for the Isparta, Afyon to scroll the phrase as a sign of a certain quality, such as the emergence and sustainability of the geo-referencing the names of the products is to be taken under protection.

Cultural values constitute the identity nations literally been mentioned above. When the tourists who visit Turkey are close to the answers received in the past often was as follows: "Istanbul is a beautiful, nice rack, nice shish kebab." Here is an example of raki together with the negative cultural values have been registered as a geographical point between. Considerable contribution to the promotion of Turkish coffee and delight as this country dimensions. This and similar cultural values, is not registered or even stolen by other countries there is to be exploited.

The result so far described the relationship between geography and culture and how important it is that powerful. Formed by the source to the culture of Geography, culture, the effects of spatial orientation, shaping the space. Geography and culture are affected by each other and has the power to influence other disciplines. Any discovery of the natural environment, cultural and artistic products, evaluation, conservation, geography and culture of the relationship between the size, but can be explained by cultural approaches to geography. Different from the others engaged in a local area as well as the protection of geographical indications and the provision of identification and definition, which ones and how to benefit from their use in determining the cultural geography of the purposes for which the hospital. Macro-and Micro-level planning stages we cultural geography, cultural geography, which is a branch of its regions, geographical indications are not taken into account and coğrafyacının been totally overlooked, geographical indications is to try to exploit other cultures, in this way uğratıldığı erosion of culture, the desired result was not taken.